

Lieve gemeente

Een geloofsbelijdenis – het doet er niet toe welke – bestaat uit drie delen:
een mens wordt gedoopt
in de Naam van de Vader, de Zoon en de heilige Geest,
dat wordt je dus gevraagd te geloven, te belijden
of beter gezegd: dat wordt je gevraagd te bidden,
een geloofsbelijdenis bíd je.

In het kerkelijk jargon heet een geloofsbelijdenis een *symbolon*,
het is symbolische taal,
en dat is toch echt iets anders dan één en één is twee,
of wat doorgaans in *de Telegraaf* staat.
het is veeleer een gedicht dan een redenering,
geloofsleer is poëzie.

En daarom is het een beetje flauw om daaruit te gaan kiezen
of bij sommige zinnen die je echt niet gelooft je mond stijf te houden.
Dan trek je het hele gedicht uit zijn voegen
en staat alles te rammelen.

Je houdt daar demonstratief je mond
alsof jij het persóónlijk
allemaal voor eigen rekening zou moeten nemen:
Geloof je in God, de Vader, de Zoon en de heilige Geest en zoveel meer?

Ik zou zeggen: wat jij niet gelooft
is misschien juist voor degene naast je weggelegd
maar die moet het wel horen uit jóuw mond.
Daarom mag je de grote woorden nooit iemand alléén
laten zeggen: Ik geloof in God, de Vader, de Zoon en de heilige Geest.

Van die drieslag is vooral het gedeelte over de Zoon heel uitgebreid.
Het gaat van Kerst tot Pasen:
geboren, gekruisigd, gestorven, begraven,
in het dodenrijk neergedaald en opgestaan.

Een groot bezwaar dat je ertegen in zou kunnen brengen,
is dat het wel heel snel van Kerst naar Pasen gaat
alsof alles wat Jezus gezegd en gedaan heeft: ontmoeting,
woorden, aanrakingen, al zijn levensdagen,
eigenlijk niet ter zake doet.

Daarover – over wat er nu wel en niet in de geloofsbelijdenis moet –
doet een oud verhaal de ronde.

De apostelen waren bijeen om
voordat zij de wereld in zouden trekken,
het geloof samen te vatten in één belijdenis.
Ieder ging ervoor zitten:
Wat is mij te geloven gegeven?
En wat is het hart daarvan?
Het beginsel, en daarvan de kern die mij bezielt en waar ik niet zonder kan.

Zo droeg elk iets aan.
Ik geloof 'de vergeving van zonden,'
Ik geloof 'geboren uit de maagd Maria,'
Ik geloof 'de gemeenschap der heiligen,'
dat is de zin waar ik zelf het meest blij mee ben.

En zo kun je de apostolische geloofsbelijdenis ook
'de twaalf artikelen' noemen,
want elk van de twaalfen heeft aan het geloof toegevoegd.

En wie droeg wat nu aan?
Daarover is de geschiedenis het niet eens.
Maar telkens
als dit verhaal van de twaalfen
en de twaalf artikelen verteld wordt,
is het toch wel altijd Petrus, haantje de voorste, die begint:
'Ik geloof in de God de almachtige Vader,'
en telkens is het Mattias die de geloofsbelijdenis afsluit:
'Ik geloof in een eeuwig leven.'

Want Petrus staat altijd vooraan.
In het evangelie zegt Jezus tot hem:
Op deze rots zal ik mijn gemeente bouwen,
hij is ook de eerste bisschop van Rome en wat daarvan geworden is,
Het is ook niet voor niets dat van de brieven van Paulus
die aan de Romeinen voorop staat.
Petrus heeft het eerste woord.

En Mattias, hij was altijd al de laatste,
niet eens door Jezus in die discipelrij geroepen,
maar pas veel later
om de lege plaats van Judas te vervullen.
Dus aan hem blijft het eeuwig laatste woord voorbehouden:
'Ik geloof in een eeuwig leven.'

Maar wie tussen die eerste en die laatste zin het zijne heeft bijgedragen,
daarover zijn verschillende tradities gangbaar.
Mijn favoriet is deze:
als u bij door de St Walburgis komt, de grote kerk van Zutphen,
dan ziet u daar in de Credokapel een wandschildering
van alle twaalf op een rij,
de apostelen, elk met een stuk geloofsbelijdenis in de mond.

En wat zegt daar nu Tomas, die ongelovige Tomas:
de man van geloven onder voorwaarden?
Uit zijn mond klinkt:
Ik geloof in 'Ten derden dage opgestaan uit de doden.'

Met andere woorden:
het geloof in de Opgestane
heb je aan hem te danken.
Dat je dat belijdt,
Tomas heeft het je voorgezegd!

Hij héét de spreekwoordelijk 'ongelovige', maar wie is dat niet?
Hij wilde wel, gelóven.
Maar hij was er niet toe bij machte.
En nu denk ik
dat je op zijn apostolisch gezag
het ongeloof altijd een beetje in de buurt moet houden,
die tegenstem niet bij voorbaat het zwijgen op moet leggen.

Want geloven is nooit vanzelfsprekend.
Je kunt er niet van uitgaan dat hier in de kerk
iedereen natuurlijk gelooft dat ...
o nee, daarvoor dragen mensen veel te veel verdriet met zich mee,
of woede
en gezond verstand.

Nee, het is niet vanzelfsprekend.
En het aardige van dat verhaal van de twaalf apostelen
is dat ook blijkbaar jij het niet allemaal
tegelijk en helemaal hoeft te aanvaarden.
En dat is dus ook niet verontrustend of rampzalig.
Wat jij niet gelooft, is aan een ander.
Geloven doe je niet alleen.
Ik althans niet,
want ik kan met mijn eigen geloof niet toe.

Je zegt en vooral je zingt
meer dan je waar kunt maken.
Sterker nog, het dóet er nu even niet toe:
wat jij allemaal wel of niet gelooft.
Daarvan moet je juist afzien.

Je geeft ook stem aan
waar het hart van het geloof van je broeder en zuster klopt.
Je hoort het jezelf zeggen en je hoort het jezelf zingen: 'Ik geloof in...'
waar je misschien uit jezelf en van nature
helemaal geen fiducia in hebt,
maar je doet met de gemeente mee
en daarom wordt het waar
en wíl je ook dat het waar wordt.

Die ongelovige Tomas was er met Pasen niet bij
maar de eerstvolgende zondag, vandaag,
zat hij, zo ongelovig als hij was,
toch maar weer in de kerk, dat apostolische huis,
en niemand keek ervan op.
Hij was de enige niet met bijgedachten.
Want zo is het toch wel:
maar zelden dat je er hélemaal bij bent,
het van ganser harte beaamt,
er is altijd wel een stukje dat er niet aan wil, dat achteraan blijft hinken.

Zijn bijnaam luidt Didymus, 'Tweeling' of in ieder geval iets met twee:
tweeslachtig,
mens *in dubio*.

Didymus, betekent zoveel als: dubbelheid, mens in tweespalt,
en dus ook twijfelaar.

Het woord 'twijfelen' heeft dat immers in zich, het getal twee:
twee kwaden waaruit je moet kiezen,
twee kanten van dezelfde medaille.
twee kapiteins op één schip,
een hinken op twee gedachten,
'zwei Seelen wohnen, ach! in meiner Brust,' zei Faust.

Doorgaans wordt het inderdaad vertaald met 'Tweeling'
maar of dat nu betekent dat hij er één van een tweeling was, eeneiig, twee-eiig ?
Veeleer is hij – zo tekent het evangelie hem –
een mens die twee uitersten in zichzelf verbindt.
Met Pasen: dat hij ooit nog geloven zou,
houdt hij 'geenszins' voor mogelijk,
maar een week later
neemt hij de meest formidabele belijdenis denkbaar in de mond:
'Mijn Heer en mijn God!'

Zijn naam karakteriseert hem.
Hij is: Israëli en Palestijn beide,
in Noord-Ierland Protestant en Katholiek,
in Klein Azië Turk en Armeniër,
in deze oorlog: Rus en Oekraïner,
mens tussen twee partijen,
iemand die het grote conflict in zichzelf ronddraagt,
en dat is niet uit te houden.

Die spankracht wil je opbrengen en soms moet dat ook,
maar tegelijkertijd: het verlamt je, het is te groot en uitzichtloos.

Tomas is met Pasen gaan wandelen,
hij was er niet bij.
Het evangelie registreert zijn absentie.
Het is dus niet een toevallige afwezigheid: hij was even weg.
Nee, willens en wetens was hij er niet.
Tomas maakt deel uit van het evangelie

om je te bepalen bij de stem die 'nee' zegt.

Wat is dat nu voor een stem, die stem van het ongeloof?

Je mag hem niet overschreeuwen.

Je bent hier niet in de kerk om het ongeloof de kop in te drukken.

Tomas was geen gelovige uit één stuk

en de het geloof belijdende gemeente weet dat:

wij zijn geen gelovigen uit één stuk.

Daarom is bidden niet alleen je hart uitspreken voor God,

van binnen naar buiten,

maar veeleer ook omgekeerd, van buiten naar binnen:

dat je hart zich vult,

dat je innerlijke leegte wordt aangeraakt,

dat al die tegenstrijdige stemmen even tot bedaren komen.

En nu treedt Jezus binnen,

hij laat zich niet weerhouden door die van angst toegesloten deur.

De Opgestane geeft zich te kennen in continuïteit en discontinuïteit:

hij is Dezelfde, hij wordt herkend, het is de Heer!

Maar hij verschijnt door gebarricadeerde deuren en muren heen,

niet aan tijd en ruimte gebonden.

niet als een mens van vlees en bloed.

Christus, Hij is dézelfde, niet hétzelfde,

dringt door muren heen, staat in hun midden en wekt geloof

Want geloof is geen gevoel, een stemming of een sfeer,

geloven doe je op gezag.

'Wees niet ongelovig maar gelovig.'

Het is een bevel.

Niet een bevel dat tegen Tomas ingaat,

het is een bevel dat ingaat tegen zijn angst en onvermogen.

Dát nu wordt een halt toegeroepen.

Christus doorbreekt de doem die over dit alles ligt.

Hij brengt de tegenstemmen die Tomas door het hoofd blijven gonzen

met elkaar in contact.

Hij legt ze niet het zwijgen op,

want ieder mens is een gesprek

met zovelen die hun woordje meespreken bij alles wat je doet,

een *monologue intérieur*,

stemmen uit het verleden,

stemmen van loyaliteit en lotsverbondenheid,

stemmen bezorgd en ongerust, prikkelend, uitdagend,

de mens is een gesprek.

Jezus kapt dat gesprek niet af,

maar ook hier geldt zijn vredegroet: 'Vrede zij u!'

en hier ten overstaan van Tomas de Tweeling, mens in tweespalt,

brengt hij al deze stemmen op zijn gezag tot rust:

'Wees niet ongelovig maar gelovig.'

En soms is dat de laatste grond,
dat je niet gelooft omdat je daar zelf zoveel reden toe hebt,
maar op bevel,
omdat Hij het is die je roept
en je Hem herkent in zijn wonden.

Tomas, mens *in dubio*.

In het evangelie wordt hij uitdrukkelijk geschilderd
als beeld en gelijkenis van de gelovige.
In het bijzonder de gelovige van een latere generatie,
die het allemaal niet gezien en niet gehoord heeft,
die Jezus 'naar het vlees' niet ontmoet heeft,
die het moet doen met: van horen zeggen, uit de tweede hand.
'Zalig zij, die niet gezien hebben en toch geloven.'

Dat meervoud 'zij' is niet meer tot Tomas gericht
maar tot al die grote en kleine gelovigen,
een kerk- en kettergeschiedenis lang.

Die tweeling blijft mij bezighouden.
Als Tomas een tweeling is, een tweeling tot zichzelf gekomen,
wie is dan de andere helft?
Zijn evenknie?
Zijn oudste boer, zijn allernaaste en gelijke?

In een gedicht van Hans Andreus lees ik:

*Ik zal je met rust laten, ander,
geborgen spiegelbeeld van mij,
herinnerd maar onbereikbaar wonder,
want je bent er hier niet bij*

*in dit betoverd spel (ofwel?
maar dan toch zonder dat ik 't weet
en op onbegrijpelijke wijze) -
in elk geval: ik speel het wel*

*mee alsof je er niet bent
en zoek je niet meer in vrouw of vriend*

*of in het wit hart van de zon
en zelfs niet meer in het grote licht*

*waarmee naar men zegt de boel begon:
vrede is jouw gezicht.*

Zogezegd zou Didymus te vertalen zijn met 'spiegelbeeld'
en dat komt heel dicht in de buurt van een woord van Paulus:
'Niet meer ik maar Christus leeft in mij.'

Of wat bij Johannes in alle toonaarden klinkt:
'Gij in Mij en Ik in u.'

Ik houd het erop dat al die gelovigen
een tweelingbroer hebben, een *alter ego*.

Ik hoop dat wij
nog eens sprekend op hem te lijken: 'Vrede is jouw gezicht.'